

ORTAK HÜZÜN SARIKAMIŞ KARDAN ANIT HEYKEL VE ANMA GELENEĞİ

COMMON SORRY SARIKAMIŞ SNOW MONUMENTAL SCULPTURE AND COMMEMORATION TRADITION

Muhammet Hanifi ZENGİN*

ÖZ: Tarihi bir olayı hatırlama geleneği, belirli bir tarihi olayın yıl dönümünde, genellikle törenler, anma etkinlikleri veya ritüellerle hatırlanmasıdır. Bu geleneğin amacı, tarihteki önemli olayların anısını yaşatmak, insanların bilincini canlı tutmak ve geçmişin öğretilerini gelecek nesillere aktarmaktır. Bu geleneğin bir parçası olarak, anıtlar yapılarak, olayın gerçekleştiği yere veya etkilendiği alana yerleştirilmektedir. Anıtlar, geçmişin önemli olaylarını halka hatırlatırken, toplumlara bir araya getirme ve tarihi bilinç oluşturma rolü oynamaktadırlar. Çalışmanın konusu Sarıkamış'ın hüznü tarihinde yer alan, Sarıkamış Şehitleri, anısına gerçekleştirilen anıtsal nitelikte yapılan kar heykel çalışmasının anma geleneği içerisindeki rolü üzerinedir. Sarıkamış Harekâtı sırasında büyük bir hüsrana yaşamış ve binlerce Türk askeri donarak hayatını kaybetmiştir. Sarıkamış Şehitleri kar heykel çalışması, Sarıkamış Harekâtı'nda hayatını kaybeden Türk askerlerini anmak için yapılmaktadır. Büyük ve etkileyici bir şekilde kar malzemenin tarihi ve doğal çevrede gerçekleştirilmektedir. Sarıkamış Şehitleri, Kar heykel çalışması, Osmanlı ile Rusya savaşında hayatını kaybeden askerleri temsil eden figürlerden oluşmaktadır. Kar heykel çalışması askerlerin zorlu koşullarda verdikleri mücadeleyi ve karlar altında yaşadıkları acıyı yansıtmaktadır. Her yıl Ocak ayının son haftasında anma programında yapılan kar heykel çalışmasının amacı Sarıkamış'ın hüznü tarihini hatırlamak, şehitleri anmak ve onların fedakârlıklarını onurlandırarak gelecek nesillere tarih bilinci aşılamaktır. Ayrıca, Sarıkamış Şehitleri, kar heykelleri, birçok izleyici tarafından da ziyaret edilmektedir. Anıtsal nitelikteki kar heykeller Sarıkamış'ı olayların geçtiği mekân ve kültürel mirasın bir parçası olarak ta işaretlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sarıkamış Şehitleri, Kar Anıt Heykel, Doğal Çevre, Mekân

ABSTRACT: The tradition of remembering a historical event is the commemoration of a particular historical event on its anniversary, usually through ceremonies, commemorations, or rituals. The purpose of this tradition is to keep the memory of important events in history alive, to keep people's consciousness alive and to pass on the teachings of the past to future generations. As part of this tradition, monuments are made and placed at the place where the event took place or in the area where it was affected. While monuments remind the public of important events of the past, they play the role of bringing societies together and creating historical awareness. The subject of the study is the role of the monumental snow sculpture in the commemoration tradition of the Sarıkamış Martyrs, which takes place in the sad history of Sarıkamış. There was a great disappointment during the Sarıkamış Operation and thousands of Turkish soldiers froze to death. Sarıkamış Martyrs snow sculpture work is carried out to

* Dr. Öğr. Üyesi-Kafkas Üniversitesi Kazım Karabekir Teknik Bilimler Yüksekokulu/Kars-
muhammethanzengin@hotmail.com (Orcid: 0000-0001-7417-5485)

commemorate the Turkish soldiers who lost their lives in the Sarıkamış Operation. It is made of large and impressive snow material in historical and natural surroundings. Sarıkamış Martyrs, Snow sculpture work consists of figures representing the soldiers who lost their lives in the war between the Ottoman Empire and Russia. The snow sculpture reflects the struggle of soldiers in harsh conditions and the pain they experience under the snow. The purpose of the snow sculpture work, which is held in the commemoration program every year in the last week of January, is to remember the sad history of Sarıkamış, to commemorate the martyrs and to instill historical awareness in future generations by honoring their sacrifices. In addition, Sarıkamış Martyrs and snow sculptures are visited by many spectators. Monumental snow sculptures also mark Sarıkamış as the place where the events took place and as a part of the cultural heritage.

Keywords: Sarıkamış, Snow Monument Sculpture, Natural Environment, Place

Giriş

Sarıkamış Harekâtı, Sarıkamış'ta savaşmadan donarak şehit olan Türk askerlerinin acı ve hüznünü yansıtan, Türk Milletinin kahramanlık destanlarından biridir. I. Dünya Savaşı sırasında, 22 Aralık 1914-17 Ocak 1915 tarihleri arasında, Doğu Cephesi'nde yaşanan Sarıkamış Harekâtı sırasında Türk ordusu büyük bir çatışma ile karşı karşıya kalmıştır. Harekâtın ilk adımları hüznle dolu soğuk bir günde atılmıştır. Vatanın kurtuluşu için yola çıkan Mehmetçikler, ülkelerini ve bayrağını yüceltmek için canlarını ortaya koymaktan çekinmemişlerdir. Ancak hava şartları o kadar acımasızdı ki, Sarıkamış'ta yaşananlar adeta bir buzul cehennemiydi. Siperlerde gözlerinde donmuş yaşlarla sabahlamak zorunda kalan askerler, kar yüzünden ayakta durmakta bile güçlük çekmişlerdir. Soğuk hava, onların vatan sevgisine ve azmine engel olamamıştır. Osmanlı Devleti'nin Doğu Cephesi Komutanı olan Enver Paşa, Kafkaslar 'da Rusları durdurmak için bir harekât planlamıştır. Hava koşulları ve lojistik zorluklar nedeniyle bu harekât başarısız olmuştur. Türk askerleri, Sarıkamış'ta donarak şehit olmaktan kurtulamamışlardır. Sarıkamış Harekâtı sırasında Türk askerlerinin savaşmadan donarak şehit olmaları, Türk milleti üzerinde büyük bir hüzn yaratmıştır. Binlerce genç Türk askeri, buz gibi soğukta yaşam mücadelesi verirken donarak hayatını kaybetmiştir. Bu acı olay, Türk milletinin milli hafızasında derin bir iz bırakmıştır. Bugün Sarıkamış Şehitleri, Türk milletinin büyük bir gurur kaynağı olarak anılmaktadır. Her yıl 22 Aralık'ta Sarıkamış Harekâtı'nın başladığı gün, Türkiye genelinde çeşitli törenler düzenlenmekte anma programı kapsamında şehitler anılmaktadır. Tarihi bir olayı anma geleneği, bir toplumun veya ülkenin geçmişte gerçekleştirmiş önemli bir olayı hatırlamak ve onurlandırmak amacıyla düzenlenen etkinlikleri kapsamaktadır. Anmak kelimesinin TDK kurumundaki karşılığı birini ve bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, anlamlarını içermektedir (TDK, 2023). Anmak bu geleneğin önemli bir parçasıdır ve olayın yıl dönümlerinde düzenlenmektedir. Tarihi bir olayın anılması genellikle o olaya atfedilen değeri ve anlamı ön plana çıkarmak için yapılmaktadır. Bu, bir zaferin kutlanması, bir felaketin anılması, bir liderin hatırlanması veya bir keşif veya buluşun kutlanması gibi çeşitli şekillerde olabilmektedir. Anma etkinlikleri,

genellikle resmiyet kazanmak için devlet yetkilileri veya liderler tarafından organize edilmektedir. Bu etkinlikler arasında anma törenleri, resmi konuşmalar, özel etkinlikler (konserler, sergiler) ve anıtların açılış törenleri bulunabilmektedir. Bununla birlikte, tarihi bir olayın anılması sadece resmi etkinliklerle sınırlı değildir. Birçok insan, bireysel olarak veya toplumlarının bir parçası olarak, tarihi bir olayın anısını yaşatmak için farklı yollar bulmaktadırlar. Bu, olayın yaşandığı yere gitmek, yazılı veya görsel kaynakları incelemek veya toplumun diğer üyeleriyle ortak etkinlikler düzenlemek gibi şekillerde olabilmektedir. Tarihi bir olayın anılması, toplumun geçmişini anlama, değerlerini paylaşma ve kimliklerini güçlendirme açısından önemlidir. Aynı zamanda o olayın sonuçlarını hatırlamak, gelecek kuşaklara aktarmak ve aynı hataları tekrarlamamak için bir fırsattır.

Sarıkamış Harekâtı, Türk insanının yıllardır içinde kanayan bir yara ve bilerek ölüme gidişinin hazin bir hikâyesidir. Sarıkamış Harekâtı'na ağıtlar yakılmış, destanlar yazılmış, şiirler okunmuş, nakış nakış, renk renk kilimlere işlenmiş ama üşüyen yüreklerin ısınmasına yetmemiştir. Onların anısını yaşatmak, hatıralarını gelecek nesillere aktarmak büyük bir önem taşımaktadır. Bu anlamlı olayın anısına, Sarıkamış'ta donarak şehit olan Türk askerlerinin anısına her yıl düzenli olarak anma programları yapılmaktadır. Anma programında konferanslar düzenlenmekte, tarihsel gerçeklikler bilimsel olarak ele alınmaktadır. Şehitler anısına mevlidi şerif okunup dualar edilmektedir. Savaşın gerçekleştiği kısmi güzergâhlarda dondurucu soğukta yürüyüş yapılarak dönemin şartları hissedilmeye çalışılmaktadır. Anma programı dâhilinde Sarıkamış'ta şehitlerin anısını yaşatmak için, dönemi yansıtan kardan asker figürleri yapılmaktadır. Temsili olarak yapılan kardan heykellerde o dönemin askeri kıyafetleri ve askerin üzerlerinde bulunan silahlar da heykelleştirilmektedir. Sanatın dili ile gerçekleştirilen anıtlar toplumun kültürel yapısı içerisinde gerçekleşen, toplumun üzerinde etki bırakan ve hayatlarını kaybeden insanların hatırasını canlı tutmak amacıyla olayın geçtiği mekân ile ilişkilendirilmektedir. Anma mekânı olarak hafızayı şekillendiren en yaygın yapılardan biri anıttır (Gürler vd, 2016). Bu heykeller, insanların acısını ve hayatta kalanların yaşadığı korkunç deneyimleri anlamasına yardımcı olurken, hüznün ve acı dolu bir atmosfer yaratmaktadır. Türk tarihinde geçmişte yaşanmış savaşlar ve anıtlar örneğine, Kıbrıs Barış Harekâtı Özgürlük Anıtı ile ilişki kurmakta fayda bulunmaktadır. Anıt heykeltıraş Rahmi Aksungur tarafından yapılmıştır. Anıt içerisindeki figürler Türk direnişçilerinin temsilleridir. Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan askerlerin cesaretlerini ve kahramanlıklarını simgelemektedir.

Resim 1. Kıbrıs Barış Harekâtı Özgürlük Atını, Rahmi Aksungur (URL-1)

Rahmi Aksungur, bu anıtta Kıbrıs Barış Harekâtına katılanların kahramanlığını vurgulamak ve onların anısını yaşatmak istemiştir. Anıt, Kıbrıs Türk halkının direnişini ve özgürlük mücadelesini sembolize ederken, aynı zamanda Türkiye'nin Kıbrıs'a verdiği destek ve gerektiğinde müdahale edebileceğini göstermek amacıyla da inşa edilmiştir. Rahmi Aksungur'un bu anıtı, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın önemini ve Türk askerlerinin fedakârlıklarını hatırlatmak amacı açısından büyük bir değer taşımaktadır. Anıt, Kıbrıs'ta ki Türk varlığını ve Türk askerlerinin özverili mücadelesini her daim hatırlatmaktadır. Anıtta yapılan ziyaretler kolektif bilinç oluşturma açısından önemlidir. Anıt aynı zamanda kolektif hafızanın bir parçası haline gelerek, insanları ortak bir hüznüce veya acıya bağlamaktadır. Toplumların tarihlerindeki dini ritüeller ulusal bayramlar ve travmatik olayları hatırlamak ve anlamak, kolektif yapı ile geleceğe taşınmaktadır. Dini ritüellerde ve ulusal bayramlarda tekrarlanan söylemler ve hareketlerin yardımıyla geleceğe taşınan olaylar ve değerler, düzenli aralıklarla hatırlandıkça hem kolektif bellek şekillenir hem de uzun süre korunmaları sağlanmış olur (Aydemir ve Yılmaz, 2017). Anıt Heykel, insanlarda ortak bir hüznü ve dayanışma hissi oluşturarak, olayların etkilerini derinden hissetmelerini sağlamaktadır. Tarihi olayların hüznünü anlamak ve hatırlamak için heykeller önemli bir araçtır. Anıt Heykeller, çevre ve mekân içerisinde olayların etkilerini somutlaştırır, duygusal bir tepki uyandırarak ilgi odağı haline gelmektedirler.

Klasik anıtlardan günümüze anıtlar ve anma mekânları, gittikçe daha karmaşık, bağlamsal, kentsel ölçekte, ulaşılabilir, dokunulabilir, peyzajın bir parçası ve insan ölçeğinde, insan aklına hitap eden, onu düşündürmeye sevk eden, sadece anma ve hatırlatma işlevi ile değil günlük hayatın içerisinde, kentsel dokuyla birlikte düşünülen, kent hayatına eklenmiş bir yapıda tasarlanmaktadır (Polat, 2019: 53).

Anıtlar, insanların ortak simgesi olmaları nedeniyle toplumlar üzerinde etki bırakmaktadırlar. Burada önemli olan etkileşimdir. Yani önce bir anıtı alacak çevre, bir mekân vardır. Anıt oraya yerleştikten sonra, onunla beraber yeni bir çevre söz konusudur. Genellikle son biçimini aldığı zaman anıt çevre yapıcıdır; bir fiziksel mekânda ilgi odağı odur (Kuban, 1973).

Resim 2. Süleymanpaşa, Kent Meydanında Bulunan Sarıkamış Şehitleri Anıtı, Tekirdağ (URL-2)

Benzer şekilde, diğer bir anıt heykel çalışması ise Tekirdağ iline bağlı Süleymanpaşa ilçesinde, kent meydanında bulunan Sarıkamış Şehitleri anıtıdır. Anıt heykel, kent meydanında geniş bir alana yerleştirilmiştir. Geniş bir alanda göreceğimiz heykel olayın geçtiği zamana işaret etmektedir. Tek figür olarak yapılan heykel üzerinde dönemin kıyafetleri vardır. Donarak şehit olan Türk askerini temsil etmektedir. Heykelin kompozisyonunda kar kütlesi ayaklar altındadır. Kaide ise heykele dâhil edilmiştir. İsimsiz kahramanların isimleri, kaide üzerindeki alanlara yazılmıştır. Heykel geçmişe işaret ederken hafızalarda yerini koruyarak geçmiş hakkında bilgi vermektedir. Birinci Dünya Savaşı anıtlarında, duygusal bir dil ve ifade kullanılmıştır. İnsanların kayıpları ve acılarını anlatan sembolik anlatılar, anıtların tasarımlarında etkili bir şekilde kullanılmıştır. Örneğin, ölüme işaret eden savaşçı figürleri veya ağlayan askerlerin heykelleri gibi unsurlarla bu acılar ifade edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı anıtları, ulusal kimlik ve kahramanlık duygularını yansıtmak amacıyla yapılmıştır. Savaşta ölen askerler genellikle ulusal kahramanlar olarak kabul edilmekte ve bu anlamda anıtlar, bir toplumun milli birimini temsil etmektedir.

Birinci Dünya Savaşı anıtlarının önceki savaş anıtlarından farkını göz önüne aldığımızda öncekilerde ölen askerlerin ve sivil halkın yaşadığı acılar ve fedakârlıklar, anıtlar aracılığıyla hatırlanmakta ve onurlandırılmaktadır. Ayrıca bu anıtlar, savaşın sonuçlarına dikkat çekerek barışın önemini vurgulamak amacıyla da tasarlanmış olabilir. Önceki savaş anıtlarında olduğu gibi zaferi simgeleyen unsurların yerine, bu anıtlarda ölenlerin hatırasını canlı tutan semboller

ve ifadeler kullanılmaktadır. Böylece savaşın travmatik etkileri vurgulanmakta ve insanların savaşın sonuçları üzerinde düşünmeleri sağlanmaktadır (Yılmaz, 2020: 196)

Bu sayede insanlar, savaşın gerçekliğini ve yıkıcılığını anlamaya çalışırken, aynı zamanda savaşa karşı bir direnç ve barış talebi ortaya koymaktadırlar. Anıtlar, geçmişte yaşanan acı olayları hatırlamak ve gelecekte benzer hataları tekrarlamamak için önemli bir araçtır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde tarihsel olayları temsil eden anıt heykeller bulunmaktadır. Bu heykeller, geçmişteki olayların anlatımında önemli bir rol oynayarak ve insanların bu olaylara olan ilgisini canlı tutmaktadır.

Resim 3. Izmit Tepeköy Mahallesi Sarıkamış şehitleri Anıtı (URL_3)

Sarıkamış şehitleri anısına yapılan bir başka anıt ise İzmit Tepeköy mahallesindeki anıttır. Anıt tek figürden oluşmaktadır, Sarıkamış'ta donarak şehit olan askerleri temsil etmektedir. Elinde tüfeğine sıkıca sarılmış, dizleri karnında ve sırtındaki teçhizat çantası ile simgesel olarak yapılmıştır. Anıtsal özellik taşıyan heykeli çevreleyen dönemin şartlarının anlatıldığı birde rölyef bulunmaktadır. Rölyefin çevresine isimlerine ulaşılan 162 şehit askerin ismi de yazılmıştır. Heykel sembolik anlamlarıyla tarihsel olayın anlatılmasında etkilidir. Anıt heykeller, tarihin bir parçası olan olayların ve kişiliklerin anılarını koruyarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Özellikle halka açık meydanlarda veya tarihi bir çevre içerisinde yer almaktadırlar. Bu heykeller, tarih boyunca çeşitli olayları ve kişilikleri temsil etmek amacıyla kullanılmıştır. Bu yönüyle anıtlar temsil edilen özne ve olaylarla simgesel olarak özel bir alana çekilerek görünür olmaktadır. Anıtsallaştırılan özne ya da olay geleceğe taşınarak, toplumun hafızasında da sürekli canlı tutulmaktadır (Bakçay, 2005: 45).

Sarıkamış Harekâtına Genel Bakış

Sarıkamış Harekâtı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'ya karşı gerçekleştirdiği askeri harekâttır. Harekât, 22 Aralık 1914-17 Ocak 1915 tarihleri arasında Sarıkamış bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Harekâtın amacı, Doğu Cephesi'nde Rusları yavaşlatarak cepheyi güvence altına almak ve Rusya'nın Erzurum'u ele geçirmesini

engellemektir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu Cephesi Komutanı Enver Paşa'nın yönetiminde gerçekleştirilen harekât, Rusların güçlü direnişi ve zorlu hava koşulları nedeniyle büyük bir hezimetle sonuçlanmıştır. Harekât boyunca Osmanlı ordusu ağır kayıplar vermiştir. Karlı ve soğuk hava şartları, açlık, donma ve hastalıklar nedeniyle birçok asker hayatını kaybetmiştir. Harekât sonucunda 60 bin asker yaşamını yitirirken, sadece 10.000 asker hayatta kalmayı başarabilmiştir. Sarıkamış Harekâtı, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'ndaki en büyük askeri hezimetlerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Harekâtın başarısızlıkla sonuçlanmasında, planlamadaki hatalar, iletişim eksiklikleri ve hava şartlarındaki zorluklar etkili olmuştur. Sarıkamış bölgesi stratejik konum bakımından Kafkaslara geçiş alanı olarak son derece mühim bir bölgedir (Aydın, 2022). Osmanlı devleti 1. Dünya harbinde birçok cephede savaştaktadır. Rusya'ya karşı başlatılan harekâta Kafkas cephesi olarak açılmıştır. Tarihe Kafkas Cephesi adıyla geçmiştir. Sarıkamış Harekâtı ismini kahramanlıkların, alplık ve yiğitlikle, savaşta en soğuk ve dondurucu mücadelesinin verildiği, Sarıkamış'tan alarak Sarıkamış Harekâtı ismi tarih kaynaklarında yerini almıştır (Aydın, 2022).

Savaşın ilk kıvılcımları 1 Kasım 1914 günü Ruhsar'ın Türk sınırını geçmesi ile başlamıştır. Osmanlı ordusunun askeri mühimmat, iase ve malzeme olarak çok noksanlıkları vardır. İki taraf arasında başlayan çatışmaların ardında Rusya savaş ilan ederek savaş başlamıştır. Rusya'nın savaş ilan etmesinden sonra Doğu Anadolu bölgesinde iki taraf arasında çatışmalar başlamıştır. Rusya'nın amacı Erzurum'u ele geçirmektir. Almanya ile savaşa giren Osmanlı devletinin amacı, Rusları bölgeden püskürtmek, Kars ve Ardahan'ı geri almaktır. Ardından Kafkaslara geçilerek, Rusya'nın egemenliği altında bulunan Türk ve İslam halklarını Rusya aleyhine isyana teşvik etmektir. Diğer taraftan ise İngiltere'nin Hindistan sömürgelerine ulaşması engellemektir. 1914 yılı ile tarihlenen aralık ayında oldukça riskli harekâta karar verilerek operasyon başlatılmıştır. Tarihin bu kesen harekâtı başlamış ve 18 gün sürmüştür. İlk iki günü başarıyla geçen taarruz sonrasında olumsuz hava koşulları nedeniyle savaşın seyri değişmiştir. Arkasından da dondurucu soğuklar bastırınca, aşırı soğuk ve açlık yüzünden, hiç bir hedef ele geçirilmeden sona ermiştir. 5 Ocak 1915 gecesi şiddetlenen Kar fırtınası sonucu binlerce Osmanlı askeri donarak hayatını kaybetmiştir. Erzak ve giyecek yetersizliği, geçit vermez coğrafyası ve kışın şiddetinden dolayı hareket kabiliyetinin zayıflaması nedeniyle her ne kadar bir kısım askerimiz Sarıkamış'a ulaşmış ve şehir içinde çatışmaya muvaffak olduysa da esir alınan kısım hariç diğerleri ya soğuktan ya da girdikleri çatışmalardan dolayı şehit düşmüşlerdir (Aydemir ve Yılmaz, 2017). Sarıkamış bölgesinin kışları oldukça soğuk ve zorlu olduğu için askeri harekâtı olumsuz yönde etkilenmiştir. Soğuk ve karlı hava, askerlerin hareket kabiliyetini azaltmış, mevcut askeri malzemelerin kullanımını zorlaşmıştır. Soğuk nedeniyle askerler sağlık sorunları ile karşılaşmışlardır. Osmanlı ordusu, söz konusu koşullara alışık olmadığı için Rus ordusu karşısında iyice güçsüzleşmiştir.

Kar, tipi ve soğuk, bu çevre içinde Osmanlı ordusunun en önemli şanssızlığıydı (Akgül, 2005). Askerlerin şehit olmasına, dondurucu soğuklar, beslenme salgın hastalık, sağlık personeli, hastane yetersizliği giyim kuşam gibi olumsuzluklar etki etmiştir (Eyyüpoğlu, 2006).

Sarıkemiş'ta dondurucu soğuk altında askerlerimizin durumunu Kurmay Subay Şerif Bey "Sarıkemiş" adlı kitabında şöyle anlatmıştır; Yol kenarında karların içinde çömelmiş bir asker, bir yığın karı kollarıyla kucaklamış, titreyerek, feryat ederek dişleriyle kemiriyordu. Kaldırıp yola sevk etmek istedim. Beni hiç görmedi, zavallı çıldırmıştı. Bu suretle şu lanetli buzullar içinde biz belki on bin kişiden fazla insanı bir günde karların altına bıraktık ve geçtik (Arşiv 1. 2023).

Sarıkemiş Harekâtı hazin bir şekilde sona ermiştir. Savaşın etkileri, sonuçları hala günümüzde tartışılmaktadır. Türk Milleti'nde önemli bir incinme olarak yer etmiştir. Türk askerlerinin büyük bir çoğunluğunun acı çekmesi ve hayatını kaybetmesi, bu olayın hafızalarda derin izler bırakmasına neden olmuştur.

Rus Kafkas Ordusu Kurmay Başkan Vekilli Dük Aleksandroviç Pietroviç Sarıkemiş'ta gördüklerini anılarında şöyle yer vermiştir; İlk sırada diz çökmüş 9 kahraman, mevzileriyle nişan almışlar, tetiğe asılmak üzereler ama asılamamışlar... İkinci sırada cephane taşıyanlar var, sandıkları bir avuçlamışlar kâinattan hırslarını almak istiyor gibiler. Öylesine kaskatı kesilmişler... Ve sağ başta bin başı Nihat. Dimdik ayakta, başı açık, saçları beyaza boyanmış, gözleri karşıda... Allahüekber dağlarındaki son Türk müfrezesini teslim almadım. Bizden çok evvel, Allahlarına teslim olmuşlardı (Arşiv2).

Sarıkemiş Harekâtı'nın her yıl dönümünde, Sarıkemiş'ta Aşağı Sarıkemiş mevkiinde (şehitlikte) anma programları düzenlenmektedir. Kar heykeller Sarıkemiş'ta Allahüekber Dağları'nda şehit olan isimsiz kahramanların anıldığı programda, tarihi hüznün yansıması olarak, tarihi ve doğal çevre ile ilişki içerisinde sanatın toplumsal işlevi olarak yansıtılmaktadır.

Sanatın Toplumsal İşlevi

Sanatın toplumsal işlevine baktığımızda toplumla ilişkili çok yönlü bir yapıdadır. Sanat, toplumun değerlerini, inançlarını, yaşantılarını, duygusal durumlarını ve sosyal problemlerini yansıtabilme yönü vardır. Günümüzde sanatsal üretim anlayışı içerisinde sanatçı, dünya ile toplumlarla ilgili herhangi bir konuyu bir sorunu sanatıyla ifade edebilmektedir (Olgun, 2019). Sanat eserleri, izleyicilere veya dinleyicilere toplumun gerçekliğini gösterirken, aynı zamanda toplumun eleştirilerine veya ideallerine bir tepki

olarak da işlev görebilmektedirler. Sanat, sanatçı ve toplum arasında karşılıklı bir etkileşim biçimi olarak da görülmektedir. Sanatçılar, çevrelerinden ve toplumun yaşantılarından etkilenerek eserlerini ortaya koyabilmektedirler. Sanat yapıtları belirli toplumsal ilişkilerden ortaya çıkarak bunlara bağlı ve bunları dile getirdiğini, başka ilişkiler ile çözüntüye uğrayarak kendi işlevlerini yerine getirmektedir (Redeker, 1989). Aynı zamanda sanat eserleri de toplum üzerinde etkiler yaratabilmekte ve toplumda değişikliklere yol açabilmektedir. Sanatçılar, toplumsal sorunları, politik olayları veya toplumun eleştirdiği konuları ele alarak insanları düşünmeye veya bir tepki vermeye teşvik edebilmektedirler. Toplumun değerleri ve tercihleri doğrultusunda sanatçılar, eserlerini üretirken toplumun değerlerine, tercihlerine ve kültürel normlarına dikkat etmektedirler. Bu nedenle sanat eserleri, toplumun genel kabul görmüş estetik anlayışını yansıtarak ve izleyicilerin o esere olan ilgisini belirlemektedir. Sanatçı sadece kendi benliğini var etme düşüncesiyle ortaya çıkmamaktadır. Yaratımına girdiği eserin varlığı çevredeki olgulardan bağımsız olamadığından, sanatçı etrafında yaşananlara gözü kapalı değildir. Sanatçının üslubu, takındığı tavır ve kendi yaşam felsefesi gibi olgular, eserin muhteviyatında büyük etkiler meydana getirmektedir (Adam, 2015). Sanatın toplumun davranışlarını şekillendirme veya düzenleme rolüne sahiptir. Sanat, toplumsal değişimin önemli bir faktörü olma rolüne sahiptir. Sanat eserleri, toplumu dönüştürebilir veya sorunlarına çözüm bulma konusunda bir güç olabilmektedir. Bir iletişim aracı da olan sanat kültürel yakınlaşmayı sağlayarak, bir toplumun geçmiş ve gelecek kuşakları arasında iletişim kurmaktadır (Özbek, 199). Sanat, insanların birbirlerini anlamalarını, duygudaşlık kurmalarını ve ortak bir kültürel bağ oluşturmalarını sağlar. Yaşanılan coğrafyanın kültürel zenginliklerini bilerek ve yeniyi yadsımadan kültür odakları yaratarak, toplumsal belleği oluşturmak sanatın misyonlarından biridir (Yağmur, 2018). Bununla birlikte, toplumun da sanata olan desteği ve sanatçıların da topluma karşı sorumlulukları vardır. Toplumda sanat bütünleşmediği sürece toplum yavaş yavaş topluluklara dönüşür, parçalanmaya başlar. Toplumla sanat birbirine karşı olan yükümlülüklerini getirmediğinde, toplumda ve o toplumun sanatçısında daha sonra onarılması olanaksız sorunlar meydana getirecektir. Sanat ve toplum bir birine karşı sorumludur (Eriñç, 2008). Toplum, sanata destek vererek sanatçıların yaratıcılıklarını geliştirmelerine, eserlerini sergilemelerine ve toplumla etkileşimde bulunmalarına olanak tanımalıdır. Sanatçılar da, toplumun ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlamalı ve eserlerini bu doğrultuda şekillendirmelidir. Sanatçı edindiği sanatsal bilgi ile sanat eseri statüsü kazandırdığı nesneyi, hayaliyle simgesel bir özgürlüğe kavuşturmuştur. Böylece sanat yapıtı zamanın sınırlarını aşarak ölümsüzleşmektedir (Olgun, 2019).

Ortak Hüzün Sarıkamış Kardan Anıt Heykel ve Anma Geleneği

Tarihi bir olayın yansıtılması olarak gerçekleştirilen kar heykelleri, tarihi çevre ve doğa ilişkisi içerisinde doğaya özgü, mekân ve konu ile bağlantılı olarak yapılmaktadır. Kar heykel yapımında sanatın anlatım dili, heykelin plastik değerleri, sosyal ve fiziksel iletişimleri, mekân ile ilişkili olarak anlatım aracı haline gelmektedir. Sanatsal yaratımlar için önemli bir rol üstlenen mekânlar, sanatsal bağlamda o mekânın okunmasında estetik bir anlayışı içermektedir. Olayın gerçekleştiği mekân, çevre ile ilişkili heykeller izleyici açısından derin hisler uyandırmaktadır. Bu açıdan doğal çevrede gerçekleşen heykeller izleyici ile bir diyalog oluşturmaktadır. Büyük bir birikimi içerisinde barındıran tarihi ve doğal çevre ekosistemi, birikimi, iletişimi ve etkileşimiyle birlikte kültürel yapıyı oluşturmaktadır. Doğal çevre ile tarihi ve kültürel yapılar arasındaki etkileşim, yaşamın devamlılığını ve toplumların kültürel birikimlerini yansıtmaktadır. Bu nedenle, bu etkileşimlerin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ve korunması önemlidir. Tarihi ve doğal çevrede gerçekleşen kar heykelleri, konu, mekân ve zaman ilişkisi içerisinde doğru yerde doğru zamanda yapılmaktadır. Konu donarak Şehit olan Sarıkamış Şehitleri, mekân, Sarıkamış, zaman, olayın gerçekleştiği 22 Aralık tarihi. Konu, zaman, mekân ve malzeme iç içedir. Yani Sarıkamış Şehitleri'ni anmak için bundan başka bir mekân seçilemezdi.

Resim 4. 102. Yılında Sarıkamış Şehitleri Anısına Anıt Kar Heykel, Ocak, 2017

Sarıkamış şehitleri anısına yapılan kar heykel çalışmaları ilk olarak 2002 yılında Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel bölüm başkanı Prof. Dr. Mustafa Bulat ile heykel bölümümü öğretim elamanları ve öğrencileri tarafından yapılmıştır. 2014 yılından beri Kafkas Üniversitesi öğretim üyesi Muhammet Hanifi Zengin tarafından anma programında kar heykel yapımı organize edilerek yapılmaktadır. 2014 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yapılmış, iklimsel nedenlerden dolayı 2022 yılında kar yağmadığı için ara verilmiştir. Kar heykel çalışmalarını gerçekleştirmesi için ülkemizdeki farklı üniversitelerden öğretim üyeleri ve öğrenciler davet

edilerek yapılmaktadır. Anıtsal nitelikte yapılan kar heykeller her yıl farklı temalar üzerinde gerçekleştirilmektedir. Beyaz hüznü, yürüyüş, karı yorgan edenler temaları ile yapılmıştır. Karın yığılması ve toplanması için heykellerin yapılacağı mekâna çevreden ve farklı noktalardan kar taşınmaktadır. Özverili bir şekilde gerçekleştirilen kar taşıma işlemleri, Kars Valiliği İl Özel İdaresi araçları tarafından taşınmaktadır. Sarıkamış Kaymakamlığı'nın koordinasyonunda, Sarıkamış Belediyesi'nin destekleri ile gerçekleştirilmektedir. Bir hafta süre ile yapılan kar taşıma işleminden sonra gerekli hazırlıklar tamamlanarak, heykeltıraşların gelmesi ile heykel çalışmasına başlanmaktadır.

Sanatçının eser yaratım sürecine geçmiş deneyimleri önemli katkı sağlamaktadır. Eser yaratım sürecinde esere olaylar ve çevremizde gördüğümüz nesnelere dâhil olabileceği gibi tarihi ve kültürel yaşanmışlıklar ile yaşanan olayların bir kesiti de konu olabilmektedir. Eser sanatçının zihinsel süreci içinde değişip varlığını yenileyerek özgün bir sanat yapıtına dönüşmektedir (Kaya ve Bulat, 2022).

Resim 5. 103. Yılında Sarıkamış Şehitleri Anısına Anıt Kar Heykel, Ocak, 2018, Sarıkamış

Doğanın kendisi, insanlık tarihi boyunca sanatın en büyük ilham kaynaklarından biri olmuştur. İnsanlar, doğanın büyüleyici güzelliklerine hayranlıkla bakmış, onunla etkileşime geçmek için çeşitli sanatsal çalışmalara imza atmıştır. Doğanın sanat çalışmalarına mekân olarak seçilmesi ise, sanat eserinin doğru bir şekilde yansıtılmasına ve doğanın gücünün özünde yer alan yaşamın ifade edilmesine imkân sağlamaktadır. Mekânın öznel öğeler ile olan ilişkisi ise, mekâna öznel öğeler aracılığı ile yüklenen anlamlar ile oluşmaktadır.

Daha açık bir deyişle mekânın öznel öğeleri, insanın o mekânı algılaması sırasında ya da bu algılama sonucunda o mekâna kattığı özellikler, nitelikler, duygu, düşünce ve değer yargıları gibi ölçülemez değerlerdir. Heykeller özgün belirleyici özellikleri ile alanda gerçekleşen etkinlikler ve

elde edilen diğerk deneyimler ya da algılarla birlikte mekâna ilişkin bireysel veya toplumsal imgeler oluştururlar (Kurtaslan, 2005: 208).

Heykel, mekân içinde üç boyutlu estetik biçimli kompozisyonlar yaratmayı amaçlayan görsel bir sanat dalıdır. Değışik açılardan bakıldığında alıcıya farklı görünümler vermektedir. Mekân biçim-form etkileşiminin sanatsal kaygılar ile bir araya getirilmesidir (Bulat, S & Bulat, M, 2014). Heykel çalışmalarında mekâna işaret eden heykel uygulamalarına toplumun kültürü de dâhil olabilmektedir. Toplumu ilgilendiren, uzun yıllar acısı süren unutulmayan doğall olaylar, tarihi olaylar çevresel sanat içerisinde değerlendirilerek sanatın anlatım dili ile toplum arasında bir bağ oluşturulmaktadır. Doğall çevrede yapılan heykel uygulamaları, o yerin bilinirliğine katkı sağlamakta o yere işaret ederek o çevrenin bilinirliğinin ötesinde yeniden mekânlaştırmaktadır. Anıt heykeller çevre içerisinde yer aldıktan sonra artık o çevrenin de anlamını değıştırmektedir (Kuban, 1973). Kar heykel, Sarıkamış Harekâtı 'nda şehit olan askerleri temsil etmektedir. Heykel yapıldığı malzeme itibariyle Sarıkamış'ın soğuk iklimine, kar ile kaplı doğall ortamına uyum sağlayacak, kardan yapılmakta ve ayaz gecelerde buzlaştırılarak etki güçlendirilmektedir. Karla buzlaşarak yapılan heykel sayesinde şehitlerin hikâyesi biraz daha canlı hale getirilmek istenmektedir. Kardan heykeller ile vatan evlatlarının kahraman fedakârlıkları ve vatanseverlikleri yüceltilmektedir. Onların anısı gelecek nesillere aktarılmakta, kültürel hafıza oluşturulmaktadır. Bu yönüyle kar heykeller kültürel hafızaya katkıda bulunmaktadır. Kültürel hafıza toplumun tüm davranış ve tecrübelerini interaktif bir çerçeve içinde yönlendirir ve kuşaklar içinde tekrarlanarak sosyal pratiğı oluşturur (Polat, 2019). Yapılan heykeller ile Türk Milleti'nin hüznünü ve acısı ortak değerler etrafında birleşerek, milli birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirilmektedir. Yapılan Heykelin tasarımı, sanatçılarının özgün fikirleri doğrultusunda şekillenmektedir.

Resim 6. 105. Yılında Sarıkamış Şehitleri Anısına Anıt Kar Heykel, Ocak, 2020, Sarıkamış

Kar heykeller sonsuzluk hissini uyandırarak zamanda da bir fark belirtmektedir. Kar dönüşen bir malzemedir. Doğadan gelerek doğaya döner ve her dönüşümde kendini yenileyerek sonsuzluğu hatırlatmaktadır. Tıpkı insan gibi doğar, kaybolur ve yeniden var olur. Kar, zamanda bir fark belirtir çünkü her yıl tekrar tekrar düşer ve bembeyaz bir örtü oluşturur. Bu örtü, mevsimler arasında bir geçiş noktasıdır ve zamanda bir dönüm noktasını temsil eder. Karın erimesiyle de doğaya dönüşür ve bu döngü sonsuzluk içerisindedir. Kolektif bir bilinç oluşturmada, zamansızlık içerisinde kendi hafızası ile kaybedilmiş olanın anılarının mekânını yaratır. Halbwachs'a göre, kolektif hafıza bir mekânsal çerçeveye bağlıdır. Bu çerçeve hatırlama eylemini canlandırmaktadır. Mekânın kendisinin yanında toplumsal hatıraların ve onun sosyal çerçevesinin kolektif hafızayı canlandırdığını belirtir (Halbwachs, 2017).

Resim 7. Sarıkamış Harekâtına ait fotoğraflar (URL-4)

Yapılan kar heykellerin tasarımı, savaş koşulları ve dondurucu soğukların askerler üzerindeki etkisi dikkate alınarak, fotoğraflardan, belgelerden edebi metinlerdeki hisli yazılardan, duygusal çağrışımlar ile tasarlanmaktadır. Heykelerde acı ve hüznünün etkisi soğukun etkisi ile birleşerek donmuş bedenlerin duygusal ifadeleri temsili olarak ön plana çıkarılmaktadır. Donmuş bedenlerin diz çökmüş hali, donuk gözler, soğuk yüz ifadeleri kar heykel üzerinden okunabilmektedir. Sırt sırta vermiş askerlerin donmuş ve buzlaşmış halleri heykellerin tasarım ve biçim dili olarak görülebilmektedir. Farklı zamanlardaki anma programlarında farklı konu başlıkları ve farklı görseller kullanılarak her anma programında bir öncekinden farklı bir heykel uygulaması gerçekleştirilmektedir.

Resim 8. 106. Yılında Sarıkamış Şehitleri Anısına Anıt Kar Heykel, 6-11 Ocak 2021, Sarıkamış

Kar heykel çalışmasının detayları, beceri ve yaratıcılık süreçleri ile plastik değer açısından önemlidir. Kar heykel çalışması ziyaretçilerin uğrak yeridir. Özel bir alana inşa edilerek, Sarıkamış Şehitleri Kar Heykel çalışması anıtsal niteliğe kavuşmaktadır. Anıt statüsüne erişen yapıtlar insanla, çevre ile kültürle bir takım ilişkiler kurmaktadır. Başka bir deyişle, eğer bir kültür bir yapıta, bir tarihi olgunun simgesi olma statüsünü kazandırmışsa, onun aracılığı ile kendi insanını da terbiye etmektedir (Kuban, 1973). Anıt, bir olayın veya kişinin anısını yaşatmak, hatırlatmak veya onurlandırmak amacıyla yapılan her türlü yapı veya heykel anlamına gelmektedir (Sözen ve Tanyeli, 2011). Genellikle büyük ve görkemli olarak tasarlanan anıtlar, kamu alanlarına veya belirli bir mekâna konumlandırılır. Anıtlar, tarihi veya kültürel öneme sahip kişilerin veya olayların anısını yaşatmak için kullanılır. Ayrıca bir anlamı veya sembolik bir mesajı iletebilirler. Anıtlar, bir toplumun kimlik ve belleğine katkıda bulunabilen görsel bir biçimdir (Şengünel, 2018). Anıtsal olarak yapılan kar heykeller, anma programına katılan ziyaretçiler izleyebilmekte, kar heykellerin konusu ve şehitler hakkında bilgiler alarak, onların hikâyesini daha yakından tanıyabilmektedirler. Kardan Sarıkamış Şehitleri Anıtı, sadece şehitlerin anısını yaşatmakla kalmamakta, aynı zamanda tarih bilincinin oluşturulmasına da katkı sağlayarak geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmaktadır. Anıtlar modern insanın geçmişle bağını tesis etmektedirler (Aydemir, M & N. (2017). Türk tarihinde önemli izler bırakan Sarıkamış Harekâtı'nın görünür hale getirilmesi, hatırlanması ve geleceğe aktarılmasında kar malzemenin araç olarak kullanılması, sanatın değişken ve yeni bir düzen içerisinde sanatın kendi anlatım dinamikleri ile gerçekleşmektedir.

Resim 9. 107. Yılında Sarıkamış Şehitleri Anısına Anıt Kar Heykel, Ocak 2022, Sarıkamış

Tarihsel süreç içerisinde toplumları etkileyen olaylar karşısında var olduğu dönemin tanığı olan sanatçılar, toplumun temel değerlerine sanat yapıtlarında yer vermiştir. Bu sanat yapıtları, toplumun tarihindeki önemli dönemeçleri, savaşları, siyasi ve sosyal değişimleri, ideolojik çarpışmaları ve diğer toplumsal olayları yansıtmıştır. Sanatçılar, olayları insanların duygusal ve zihinsel olarak etkileyebilecekleri bir şekilde görselleştirmiş ve ifade etmiştir.

Çağdaş heykel sanatı, tarihsel ve toplumsal duyarlılığı taşıdığı gibi kültürel özellikleri de yansıtan birçok üretim pratiğini içermektedir. Zıtlık oluşturan, görünür kılan, algıyı değiştiren ve biçimi belirleyen plastik unsurlar, yapıtların izleyiciyle iletişim kurmasında bir iletişim biçimi olarak öne çıkmaktadır (Daşkesen, 2021: 1287).

Sanat yapıtlarının içeriğinde yer verilen toplumun temel değerleri, o dönemdeki toplumsal normları ve insanların inançları, değerleri ve ihtiyaçlarına uygun olmuştur. Örneğin, savaş dönemlerinde yapılan sanat eserlerinde cesaret, kahramanlık ve vatanseverlik gibi değerler ön plana çıkmıştır. İnsanların toplumsal adalet, eşitlik ve özgürlük gibi değerlerini yansıtan sanat yapıtları da bulunmuştur. Modern heykel sanatının dışavurumcu sanatçılarından Ernest Barlach Birinci Dünya savaşından çok etkilenmiş o dönemde yaşanan olayları ele alarak toplumun duygusal tepkisini ifade etmiş, bir nevi toplumun sözcüsü olmuştur. Ernst Barlach'ın eserlerinde; açlık, sefalet, ölüm ve matem gibi karanlık konular işlenmektedir. Aynı zamanda sevinç, müzik, şarkılar, gülmek ve dans etmek gibi temalar insanın temel ruh hallerini eserlerine yansıtarak anıtsallaştırmıştır (Huntürk, 2011). Bu nedenle, sanat yapıtları toplumun tarihine ve kültürüne dair birer belge niteliği taşır. Ayrıca, sanat yapıtları sayesinde geçmişteki olaylarını daha iyi anlayabilir ve tarihle bağlantı kurabiliriz. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan olaylara tanıklık eden sanatçılar, toplumun temel değerlerine uygun sanat yapıtları üretmişlerdir. Bu yapıtlar, o dönemdeki toplumun duygusal ve zihinsel tepkilerini yansıtmış, aynı zamanda toplumun tarihine ve kültürüne dair önemli

kaynaklar olmuştur. Yaşanılan trajedi o toplum kadar başka bir toplumu sarsmaz. İnsan olarak duyarsız kalınmaz, üzülebiliriz ancak trajediyi yaşayan insanlar kadar aynı duygu ve heyecanı yaşayamayız. Toplumların yaşadığı olaylar kendi kültürüyle özümsemiş eserler ile algılanarak anlamlaştırılır.

Geçmişe ait unsurların işe yarar olması ve kullanılması için sadece bilmek yeterli değildir. Bunun yanı sıra hatırlamak da gereklidir. Çünkü bilmek, geçmişi anlamak için gerekli olsa da hatırlamak, geçmişi bugünün perspektifinden değerlendirmeyi ve etkili bir şekilde kullanmayı sağlar. Geçmişte gerçekleşen tarihsel olayların sadece bilgi düzeyinde kabul edilmesi pasif bir eylemdir. Ancak bu olayları duygusal motivasyonlarla bugüne taşıyarak hatırlamak, sanatın, edebiyatın ve romanın kapsama alanına girer. Bu sanatsal ve edebi eserler, geçmişin anlamını çıkarmanın ve insanların duygusal bir bağ kurmasının bir yolu olarak kullanılabilir (Aydemir ve Yılmaz. 2017: 114).

Dönemine tanıklık eden eserler hem duygusal hem de estetik olarak bizleri ortak değerler zincirinde buluşturmaktadır. Yaşadığımız çağın insan sayısı gün geçtikçe artmakla beraber toplumlar sanatın gücünü ve varlığını keşfetmeye başlamaktadırlar (Farthing, 2012). Yarına kalma sadece edebi anlamda olmayıp, geleceğe aktarımda sanatın farklı dalları da kullanılmaktadır. Toplumların tarihindeki önemli tarihsel olaylar, o toplumdaki insanların belleğinde ayrı bir yer edinmektedir. Ortak belleğin geçmişi ile ilgili olaylar hatırlanırken aynı geçmişe sahip insanların hatıralarına ve anlarına başvurulmaktadır. Ortak bellek içerisinde edinilen ipuçları ile kendi belleğimizdeki var olanla birleşerek onanmış olmaktadır (Daşkesen, 2023). Tarihte Sarıkamış Harekâtı olarak bilinen ve Allahüekber şehitleri olarak ta anılan kardan anıt heykel olarak yapılan çalışma, gerçeklikle ilişkili olarak, sezgi ve yaratıcılıkla yapılmaktadır, bu açıdan eser niteliği taşımaktadır. Sanat yapıtı toplumsal bir olgu olarak, ancak gerçeklikle, dışa bağlayan ilişkiler içinde ele alındığı zaman bilimsel olarak anlaşılabilir (Erinç, 2004). Malzemenin yapısı, değişkenliği sanat eseri üretiminde yorucu ve risklidir. Bu tür çalışmalar belirli yerlerde yapıt haline getirilebilirler. Bu nedenle izleyicinin yapılan eseri benimsemesi, anlaması, yorumlaması zaman alabilir. Gerçekleştirilen eseri ait olduğu malzeme değişerek, dönüştürerek yeni bir hal almaktadır. Malzemenin dönüşümü ile gerçekleştirilen yapıt, üreticisi ile sessiz bir diyaloga girerek yeni bir biçim olarak dönüşür ve bu da sanatsal yaratımın dinamiğini belirlemektedir (Bulat ve Bulat, 2016). Kardan anıtsal heykel, Sarıkamış Harekâtı 'nda yaşanan ölüm ve acı dolu olayları toplumsal bellekte canlı tutarak, insanların bu travmatik deneyimleri hatırlama ve anlama ihtiyacını karşılamaktadır. Heykel, o dönemde yaşanan zorlu kış koşullarının sonucunda pek çok askerin donarak, açlıktan ve hastalıklardan ölmesini sembolize etmektedir. Bu anıt heykel, toplumun geçmişte yaşanan acıları

anımsamasını ve bu olayların tekrarlanmaması için dikkatli olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu tür hatalı kararlar ve ihmallerin sonuçlarının unutulmaması gerektiği mesajını da vermektedir. Bu bağlamda kardan anıt heykel çalışmasının ana teması, Sarıkamış harekâtında donarak hayatını kaybeden askerlerin acı ve hüznü ölümünün, heykel sanatına yansımaları olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç

Günümüzde sanatın farklı alanlarında yapılan çalışmalar, çağdaş sanatı ve sanatçıları tanımlayan en önemli örneklerle sahip olmuştur. Bunlardan biri de doğal çevrede mekâna özgü heykellerdir. Doğal çevre içerisinde bütünleşmiş bu heykeller, doğayla uyumlu bir şekilde iç içe geçmiş bir yapıya sahip olup, doğal malzemelerden yapılmaktadır. Çevre ve mekâna özgü heykel uygulaması olarak yapılan Sarıkamış Şehitleri, Kar Heykel Anıt Çalışması, sergilenmek üzere tasarlanmış ve yapılmıştır. Heykelin yerleştirileceği alanın doğal unsurları, iklim koşulları, bitki örtüsü ve manzara gibi etkenler göz önünde bulundurulmuştur. Doğal malzemelerin kullanılması ile gerçekleştirilen Kar Anıt Heykeller tarihi konu ile ilişkilendirilmesi açısından önemlidir. Bu bakımdan, heykelin doğal çevreyi tamamlaması ve onun bir parçası haline gelmesi, konu, malzeme ve içerik bakımından anlamlıdır. Kar malzeme ile gerçekleştirilen Anıt Kar Heykeller, doğal malzeme olan karın toplanması ile yapılmıştır. Kar heykel çalışması, konumu, konusu, içeriği, vermek istediği mesaj bakımından özgündür. Doğal malzemelerin kullanılması, her heykelin benzersiz ve özgün olmasını sağlar. Bu da doğayla iç içe olan bir sanat eserinin yaratılmasını desteklemektedir. Heykellerin, çevreyle harmoni içinde olması ve çevreye bir katma değer kazandırması önemlidir. Bu tür heykeller, hem doğal çevrenin korunması hem de sanatın toplumla buluşması adına önemli bir rol oynamaktadır. Doğal malzemelerin kullanılması, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği açısından da önemli bir adımdır. Sarıkamış şehitleri anısına yapılan kar heykel çalışmaları, doğal çevrede ve mekâna özgüdür. Yapılan araştırmalar neticesinde dünyanın hiç bir yerinde bu şekilde tarihsel bir olayın anlatılmasında kar heykel yapılmadığı tespit edilmiştir. Geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran Sarıkamış Şehitleri, Kar Anıt Heykelleri, bellek oluşturmada önemli rol oynamaktadırlar. Heykeller, geçmişte yaşanmış önemli bir olayı, kişileri veya kahramanları anmak için yapılmıştır ilgi ve dikkat çekicidirler. Toplumun bir parçasıdırlar. Sarıkamış kar heykelleri toplumun tarihine ve kültürel mirasına olan bağlılığını simgelemektedir. Belleği canlı tutmak için kullanılan somut bir semboldürler. Türk toplumunun öz geçmişine atıfta bulunarak, belirli bir olayı veya kişiyi hatırlatarak, gelecek nesillere bir mesaj iletirler. Sarıkamış Anıt Kar Heykeller bellek oluşturmada önemli bir araç olmaktadır; çünkü onlar sayesinde geçmiş olaylar ve kişilikler hayatta kalmaktadır. Eseri izleyenler heykeli gördükçe olayı veya kişileri hatırlayarak, zaman, mekân ve kavramlar ile anlamlandırmaktadırlar. Bu heykellerin fiziksel varlığı ile kişilerin belleklerindeki anılar canlandırılır ve böylece anıların unutulmasını

önler. Önemli derecede hatırlatıcı temsil edici yönleri ile sembolik olarak yapılmaktadırlar. Türk Toplumun tarihine ve kültürel mirasına duyulan bağlılığı simgeler ve gelecek nesillere mesajlar iletmeleri açısından önemli sanat eseri niteliği taşımaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Adam, M. (2015). *Toplumsal ve sosyal içerikli olayların sanatçı tarafından algılanışı ve sanat eserine yansımaları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akgül, H. (2005). I. dünya savaşı ve Türk ulusal bağımsızlık savaşı içinde Batum. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 116-140.
- Aydemir, M.-Yılmaz, N. (2017). Toplumsal bellek bağlamında Sarıkamış Harekâtı'nın Türk romanına yansımaları. *Folklor/Edebiyat*, 23(89), 111-130.
- Aydın, N. (2022). *Sarıkamış harekâtı*. Ankara: Son Çağ Yayınları.
- Bakçay, E. (2005). Türkiye'de açık alan heykelinin gelişimi. *Kocaeli Üniversitesi Ulusal Heykel Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 43-55, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Bulat, M. - Bulat, S. (2016). Sarıkamış donan askerler anısına yapılmış olan anıt heykel. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22, 1-16.
- Daşkesen, H. (2021). Çağdaş heykel sanatında kültürel kimliği konumlandırmak: Wolfgang Laib'in yapıtları üzerinden bir değerlendirme. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(4), 1285-1302.
- Daşkesen, H. (2023). Aktivist bir eylem olarak Doris Salcedo'nun Palimpsesto yapıtı ve göç kavramı. *İdil*, 104, 441-452.
- Duydu, M. (2022). Ekolojik sanat kapsamında: Doğa ve ideoloji. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(59), 1996-2003.
- Erinç, S. M. (2004). *Kültür sanat, sanat kültür*. Ankara: Ütopya.
- Erinç, S.M. (2008). *Toplum ve insan*. Ankara: Ütopya.
- Farthing, S. (2012). *Sanatın tüm öyküsü*. (çev.: Gizem Aldoğan vd.), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Gürler, E. E. vd. (2016). Hafızanın Arayüzü Olarak Anma ve Anma Mekânları: Gelibolu Yarımadası Örneği. *mimar.ist*, 56, 73-78.
- Halbwachs, M. (2017). *Kolektif hafıza*. (çev.: Banu Barış), Ankara: Heretik Yayınları.
- Huntürk, U. (2011). *Heykel ve sanat kuramları*. Ankara: Kitabevi.
- Karaaslan, Y. D. S. (2005). Heykel ve mekân. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 289-295.
- Kaya, İ. - Bulat, M. (2022). Kampüs alanındaki kurumuş bir ağacın sanat nesnesine dönüşüm süreci ve olasılıklar. *The Turkish Online Journal Of Design Art And Communication*, 12 (1), 140-155.
- Kuban, D. (1973). Anıt kavramı üzerine düşünceler. *Mimarlık Dergisi*, 7, 5-6.
- Kurtarslan, Ö. B. (2005). Açık alanlarda heykel-çevreilişkisi ve tasarımı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 193-222.
- Olgun, H.B. (2019). *Sanat eserinin toplumsal inşası sanat Eserinin değerinin sosyolojik oluşumu*. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Özbek, Y. (1999). Toplumsal uzlaşmada sanatın işlevi. *Sanat Dergisi*, 1, 9-10.

- Polat, M. (2019). Anıtlar ve anma mekânlarının dönüşümü üzerine değerlendirmeler. *Megaron*, 14(1), 51-62.
- Redeke, H. (1986). *Edebiyat estetiği*. (çev.: A. Çalışlar), Ankara: Kuzey Yayınları.
- Sözen, M. - Tanyeli, U. (2011). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şengülalp, C. (2018). Klasik anıt heykel mantığının dani karavan ekseninde plastik mekâna dönüşümü. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 41, 35-47.
- TDK, (2023). Anma. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yağmur, Ö. (2018), Toplumsal bellek oluşturmada heykel sanatı: Kar ve Buzdan Erzurum Kültür Sokağı örneği. *Kalemşi*, 6 (12), 139-152.
- Yılmaz, Ahenk, (2014). *Bellek Topoğrafyasında Özgürlük. Nasıl Hatırlıyoruz?* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Arşiv Belgeleri:

- Arşiv 1. <https://kars.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/178772/105-yilinda-sarikamis-sehitleri.aspx>
- Arşiv2. TSK & Kars Valiliği (2023). *Soğuşa Yazılan Destan Sarıkamış Harekâtı*, https://www.karsguncel.com/sogugayazilan-destan-sarikamis-harekati_30360.html (Erişim: 18.06.2023)

Elektronik Kaynaklar

- https://tr.wikipedia.org/wiki/Sarikamis_Harekati. (Erişim: 10.06.2023)
- Karsgüncel, (2023). *Soguga-Yazilan-Destan-Sarikamis-Harekati*. https://www.karsguncel.com/_30360.html (Erişim: 18.06.2023)
- Sarikamis Harekât Nedir Hangi Tarihlerde Gerçekleştirildi? Sarıkamış Harekâtı Komutanı Kimdir?* (2023). <https://www.milliyet.com.tr/gundem/sarikamis-harekati-nedir-hangitarihlerde-gerceklestirildi-sarikamis-harekati-komutani-kimdir-6666408> (Erişim: 10.06.2023)

Görsel Kaynaklar

- URL-1: <https://www.visitncy.com/tr/kesfet/karaoglanoglu-sehitligi/>
- URL-2: <https://www.suleymanpasa.bel.tr/bilgi/Sar%C4%B1kam%C4%B1C5%9F-An%C4%B1t%C4%B1--231>
- URL-3: <http://kocaelitarihi.com/places/sarikamis-sehitleri-aniti/>
- URL-4: <https://dogruhaber.com.tr/haber/798582-mevlana-celaleddini-rumi-hazretleri/>

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu/Author's Note: Makale tezden ve bildiriden üretilmemiştir./The article was not procuded from a thesis and papers.